

Т.А. Жадан, ст. викладач
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ ПРИ ДОСЛІДЖЕННІ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ ОЛІЙНО-ЖИРОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ

Постановка проблеми у загальному вигляді. Підприємство олійно-жирового підкомплексу являє собою сукупність функціонуючих елементів і зв'язків між ними, спрямованих на зміну форм, властивостей вхідних ресурсів та випуск певних видів продукції, належить до класу складних виробничих систем. Дослідження взаємопов'язаних умов та чинників, що забезпечують успішне виконання виробничої функції підприємств олійно-жирового підкомплексу, потребує розглядання його з позиції системного підходу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема використання системного підходу у різних галузях науки і діяльності людини як загального методичного принципу дослідженні в наукових працях численних вітчизняних і закордонних вчених таких як А.М. Авер'янов, Л. Берталанфі, І.В. Блауберг, Е.Г. Юдін, Ю.П. Сурмін та ін. Разом з тим актуальними залишаються теоретичні і методичні аспекти застосування системного підходу до розвитку виробництва продукції підприємств з переробки соняшника.

Мета статті – використання системного підходу в дослідженні виробництва продукції підприємств олійно-жирового підкомплексу.

Викладення основного матеріалу. Для створення матеріальних благ, що забезпечують існування і розвиток в умовах фізичних, біологічних, психологічних та інших обмежень, люди змушені поєднувати свої зусилля. За певної організації об'єднання зусиль продуктивніше і потребує значно менших витрат енергії, часу, матеріальних та інших необхідних ресурсів. Досягнення так званого «ефекту організації» – один з найважливіших принципів господарської діяльності людей.

Організація – це спільна діяльність групи людей, яка координується для досягнення їх загальної мети.

Формальну організацію, основна мета діяльності якої лежить в економічній сфері, називають підприємством. Статтею 62 Господарського Кодексу України встановлено, що «підприємство – самостійний суб'єкт

господарювання, створений компетентним органом державної влади або органом місцевого самоврядування, або іншими суб'єктами для задоволення суспільних та особистих потреб шляхом систематичного здійснення виробничої, науково-дослідної, торговельної, іншої господарської діяльності» [1].

Тобто, головною метою підприємства є задоволення запитів і потреб ринку в певних видах продукції та послуг. Економічним результатом діяльності підприємства є одержання максимального прибутку в довгостроковій перспективі [2].

Для досягнення головної мети і прибутковості своєї діяльності підприємство повинне забезпечувати:

- конкурентоспроможність продукції, що випускається, та послуг, які надаються;
- високий рівень організації, розвиток та підвищення ефективності виробничої системи;
- прискорення оновлення номенклатури та асортименту продукції (послуг), що випускається;
- упровадження прогресивних технологій та устаткування;
- створення сприятливих умов для високопродуктивної праці персоналу.

Основне завдання будь-якого підприємства олійно-жирового підкомплексу полягає у випуску певної за спеціалізацією продукції. Розмаїтість видів продукції потребує її класифікації за ознакою застосування (рисунок).

Класифікація продукції підприємств олійно-жирового підкомплексу за ознаками застосування

Продукція підприємств олійно-жирового підкомплексу – це результат діяльності або процесу. Нею може бути результат переробки сільськогосподарської продукції або сировини (наприклад, насіння соняшнику).

Кінцевою вважається продукція, що виробляється підприємством і передається іншим господарським суб'єктам або населенню, при цьому вона має вигляд споживчих благ. Споживча продукція (наприклад, соняшникова олія, маргарин, майонез) використовується безпосередньо.

Проміжна продукція підприємств олійно-жирового підкомплексу при багатостадійному виробництві використовуються на наступних стадіях виробництва. Наприклад, напівфабрикати – нерафінована олія та саломас використовуються для виробництва рафінованої олії та маргарину відповідно на наступних стадіях виробництва.

Відходи підприємств олійно-жирового підкомплексу – це продукти, що залишаються при виготовленні благ (виробів) чи їхньому використанні і не можуть більше застосовуватися як споживчі блага. Наприклад, при виготовленні соняшничкової олії залишаються у якості відходів лузга, шрот, фосфатний концентрат та інше. Відходи можуть бути використані для виготовлення непрофільної (побічної) продукції або спрямовані на перероблення.

Таким чином, підприємство олійно-жирового підкомплексу являє собою сукупність функціонуючих елементів і зв'язків між ними, спрямованих на зміну форм, властивостей вхідних ресурсів та випуск певних видів продукції, належить до класу складних виробничих систем.

Дослідження взаємопов'язаних умов та чинників, що забезпечують успішне виконання виробничої функції підприємств олійно-жирового підкомплексу, потребує розглядання його з позиції системного підходу.

Системний підхід як загальний методичний принцип використовується у різних галузях науки і діяльності людини. Його гносеологічною основою (гносеологія - розділ філософії, який вивчає форми і методи наукового пізнання) є загальна теорія систем [3].

В літературі використовуються такі поняття, як «системний підхід», «теорія систем», «системний аналіз», «принцип системності» і ін. При цьому їх не завжди розрізняють і часто застосовують як синоніми [3].

У системному підході як принципі пізнавальної і практичної діяльності людей термін «підхід» означає сукупність прийомів, способів дії на кого-небудь, у вивченні чого-небудь, веденні справи і так далі. В цьому сенсі підхід – швидше не детальний алгоритм дії людини, а безліч деяких узагальнених правил. Це лише підступ до справи, але не модель самої справи. Тому системний підхід можна розглядати як принцип діяльності. Адже під принципом розуміється найбільш загальне правило діяльності, яке забезпечує його правильність, але не гарантує однозначність і успіх [4].

Системний підхід слід розглядати як деякий методологічний підхід до дійсності, що є деякою спільністю принципів. Призначення системного підходу полягає в тому, що він направляє на системне бачення дійсності. Він примушує розглядати підприємство олійно-жирового підкомплексу з системних позицій, точніше – з позицій його системного пристрою.

Системний підхід полягає в тому, що підприємство олійно-жирового підкомплексу розглядається як відносна самостійна система зі своїми особливостями функціонування і розвитку. Ґрунтуючись на ідеях цілісності і відносної незалежності об'єктів, принцип системності припускає представлення виробництва продукції підприємств з переробки соняшника як деякої системи, що характеризується:

- елементним складом;
- структурою як формою взаємозв'язку елементів;
- функціями елементів і цілого;
- єдністю внутрішнього і зовнішнього середовища системи;
- законами розвитку системи і її складових [4].

На думку А.М. Авер'янова [5] системне пізнання припускає:

- розгляд об'єкту діяльності (теоретичною і практичною) як системи, тобто як обмеженої безлічі взаємодіючих елементів;
- встановлення складу, структури і організації елементів і частин системи, виявлення провідних взаємодій між ними;
- виявлення зовнішніх зв'язків системи, виділення головних;
- визначення функцій системи і її ролі серед інших систем;
- аналіз діалектики структури і функцій системи;
- виявлення на цій основі закономірностей і тенденцій розвитку системи.

Теорія систем пояснює походження, пристрій, функціонування і розвиток систем різної природи. Це – не просто світогляд, а строге наукове знання про світ систем.

Системний метод виступає як деяка інтегральна сукупність щодо простих методів і прийомів пізнання, а також перетворення дійсності.

Складові системності реалізують специфічні функції. Так, системний підхід, будучи принципом пізнання, виконує орієнтаційну і світоглядну функції. Системний метод реалізує пізнавальну і методологічну функції, а системна теорія пояснює і систематизує [4, 6].

Охарактеризуємо основні риси використання системного підходу до виробництва продукції підприємств олійно-жирового підкомплексу:

1) системний підхід – форма методологічного знання, зв'язок з дослідженням і створенням виробництва продукції підприємств олійно-жирового підкомплексу як системи, і відноситься тільки до систем;

2) ієрархічність пізнання вимагає багаторівневого вивчення виробництва продукції підприємств олійно-жирового підкомплексу: вивчення самого виробництва продукції підприємств з переробки соняшника – «власний» рівень; вивчення цього ж виробництва продукції як елементу ширшої системи – «вищестоящий» рівень; вивчення цього ж виробництва продукції в співвідношенні зі складовими даного виробництва – елементами – «нижчестоящий» рівень;

3) системний підхід вимагає розглядати проблему не ізольовано, а в єдності зв'язків з навколишнім середовищем, осягати суть кожного зв'язку і окремого елементу, проводити асоціації між загальними і приватними цілями.

З урахуванням сказаного визначимо поняття системного підходу до виробництва продукції підприємств олійно-жирового підкомплексу.

Системний підхід – це підхід до дослідження виробництва продукції підприємств олійно-жирового підкомплексу як до системи, в якій виділені елементи, внутрішні і зовнішні зв'язки, які найбільш істотним чином впливають на досліджувані результати його функціонування, а цілі кожного з елементів, виходячи із загального призначення цього виробництва.

Висновки. Таким чином, системний підхід – це такий напрям методології наукового пізнання і практичної діяльності, в основі якого лежить дослідження будь-якого об'єкту, зокрема виробництва продукції підприємств олійно-жирового підкомплексу, як складної цілісної соціально-економічної системи. Подальше використання системного підходу до розвитку виробництва продукції підприємств з переробки соняшника потребує визначення складових системи, здійснення класифікації систем, формулювання властивостей системи, розробки принципів їх використання, визначення показників розвитку системи та виявлення на цій основі закономірностей і тенденцій розвитку системи на період упередження.

Бібліографічний список: 1. Господарський кодекс України: із змінами, внесеними згідно із Законом України від 24 липня 2009 року № 1617-VI. Відомості Верховної Ради України, 2009. – № 46. – ст. 700. 2. Васильков В.Г. Організація виробництва: навч. посібник / Володимир Георгійович Васильков. – К.: КНЕУ, 2003. – 524 с. 3. Блауберг І.В., Юдін Е.Г. Становлення та сутність системного підходу / Ігор Вікторович Блауберг, Ерік Григорович Юдін. – М.: Видавництво «Наука», 1973. – 271 с. 4. Берталанфі Л. Загальна теорія систем – огляд проблем та результатів / Людвіг фон Берталанфі // Системні дослідження: Щорічник. –

М.: Наука, 1969. – С. 30-54. 5. Авер'янов А.М. Системне пізнання світу: Методологічні проблеми / А.М. Авер'янов. – М.: Політздат, 1985. – 263 с. 6. Сурмін Ю.П. Теорія систем і системний аналіз: навч. допомога / Юрій Петрович Сурмін – К.: МАУП, 2003. – 368 с.

Т.А. Жадан. Особливості використання системного підходу при дослідженні виробництва продукції підприємств олійно-жирового підкомплексу. У статті розкрито сутність, основні риси та особливості використання системного підходу при дослідженні виробництва продукції підприємств олійно-жирового підкомплексу.

T. Zhadan. Features of the use of approach of the systems at research of production of goods of enterprises of oily fatty subcomplex. In the article essence, basic lines and features of the use of approach of the systems, is exposed at research of production of goods of enterprises of oily fatty subcomplex.